

De gebaren-afdoendaal kent om
in is in die zin andere dan het
het lidwoorden, in plaats van 'Ik kan
andere. Aan ik niet kunnen, 'Ik kan
komen.'

eigen grammatica
gramma 'Nederlands.
voegwoorden, in plaats van 'Ik kan
is de volgende 'Ik kan
plaats van 'Ik kan niet
komen.'

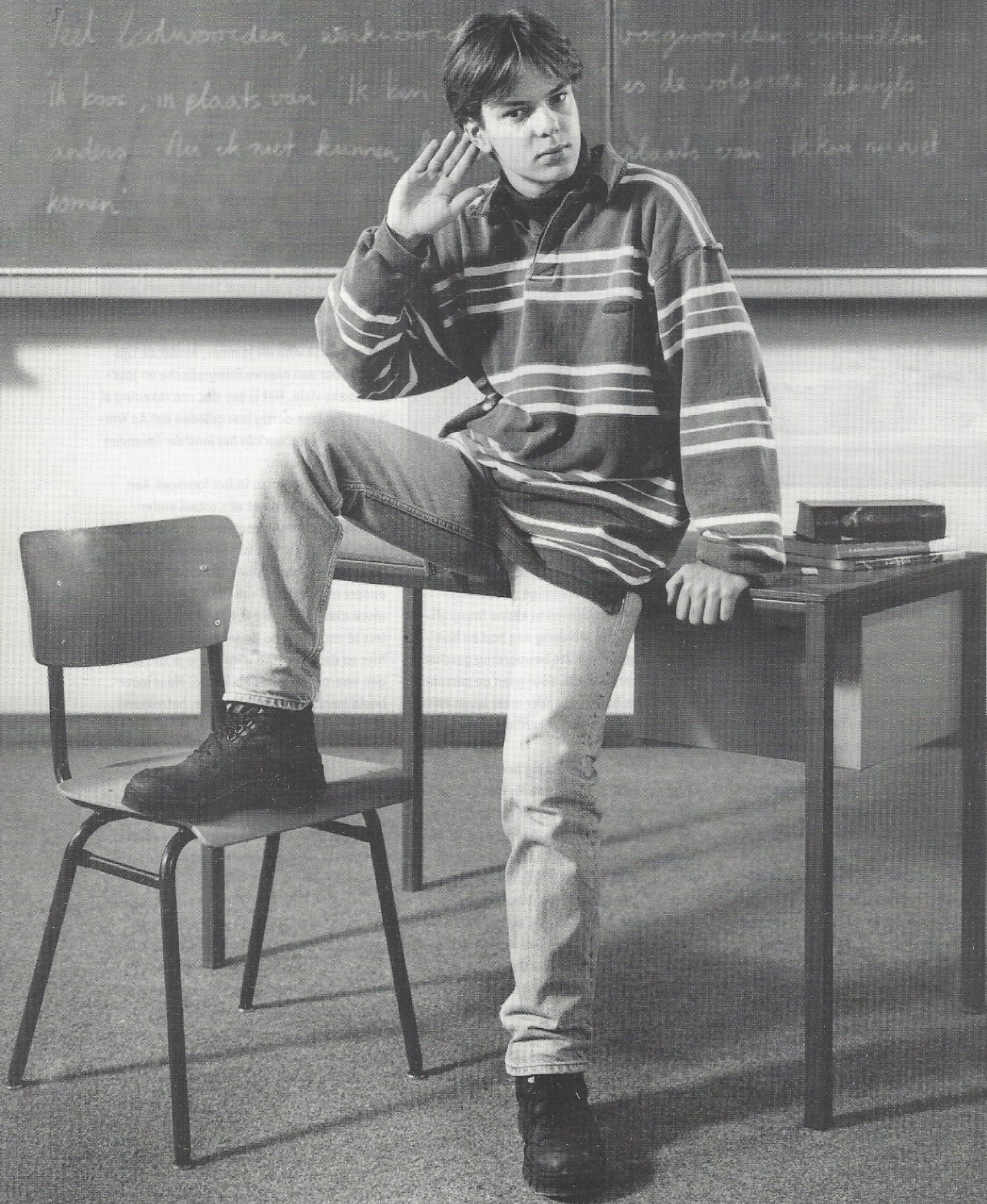

foto Ton Hendriks

Leraar in spe

Fred Schoon (19)

Door Ellen de Vries

Vingers en handen fladderen als vogels in de lucht als hij in gebarentaal uitleg geeft over Maarten Luther, die op 31 oktober 1517 zijn geloofsstellingen op de Wittenbergse kerkdeur spijkerde. Fred Schoon (19) is een van de vertellers in de film *Het geheim van Luther*. Tien (oud)leerlingen van dovenscholen uit het hele land verruilden hun dagelijks bestaan voor de broeierige sfeer van de filmset in voormalig klooster Ter Apel. Fred heeft veel geoefend. Hij wilde de tekst uit het hoofd kennen, zodat hij het verhaal in een vloeiende beweging kon vertellen. Zonder stokkende gebaren. Wennen was het wel aan de brandend hete lampen die zijn gezicht beschenen en zijn gelaatsuitdrukking nauwkeurig aftastten. En natuurlijk was hij zenuwachtig. Mooi vertellen met voldoende expressie is een kunst, vindt hij.

Fred is zelf zwaar slechthorend, hij draagt een hoortoestel. Hij registreert diffuse stemgeluiden en kan liplezen. Daardoor kan hij de spreker redelijk verstaan. Freds zinnen zijn vrij van de monotonie die de dovenspraak kenmerkt. Alleen zijn 'oo' kleurt soms naar een chique 'eu'. Zijn 's' is wat dof; die hoort hij zelf niet. Dat zijn zinsmelodie bewaard is gebleven, wijt hij aan het feit dat hij pas op anderhalfjarige leeftijd slechthorend is geworden als gevolg van een hersenvliesontsteking. Zijn ouders besloten destijds om hem naar de dovenschool Guyot in Haren te sturen. De film over Luther is onder andere bestemd voor de 'kijkbibliotheek' van deze school. Hier kunnen

de dove leerlingen in de eigen taal 'lezen': van bijbelse vertellingen tot boeken van Annie M.G. Schmidt.

De gebaren- of doventaal kent een eigen grammatica en is in die zin anders dan het gesproken Nederlands. Veel lidwoorden, werkwoorden of vervoegingen vervallen. 'Ik boos' in plaats van 'Ik ben boos'. Ook de volgorde van woorden is dikwijls anders. 'Nu ik kunnen niet komen' in plaats van 'Ik kan nu niet komen'. Soms gebruiken doven het zogeheten vingeralfabet. Het woord 'Latijn' spelt Fred bijvoorbeeld letter voor letter. Er bestaat geen gebaar voor.

1997 Zal het jaar worden van erkenning van de gebarentaal als officiële taal, zo hoopt de dovenwereld. Die status zou onder meer betekenen: meer geld voor tolkenopleidingen (geen overbodige luxe, lees 'Er zijn nog 265.000 wachtenden voor u' in Markant nummer 1/1997) en meer aandacht voor gebarentaal op de dovenscholen.

In 1980 - Fred was toen twee jaar - zijn gebaren voor het eerst toegestaan in het onderwijs. Maar dan veelal ter ondersteuning van het gesproken Nederlands. Veel horende docenten beheersen de gebarentaal die dovenonderling gebruiken niet. Als leerlingen op het schoolplein naar elkaar gebaarden, tikten de leerkrachten hen op de vingers. Gebaren zouden de integratie van doven in de horende wereld in de weg staan. Leren wordt juist gemakkelijker door de gebarentaal als instructietaal te gebruiken, meent Fred. 'Het is goed dat doven door extra aandacht meer uit hun isolement komen en dat er rekening wordt gehouden met hun eigen taalont-

wikkeling. Het gevaar van erkenning is wel dat doven eigen stemgebruik en articulatie verwaarlozen. Dan heb je het later als dove moeilijker in de horende cultuur.' Fred concludeert ietwat spijtig: 'Oudere doven kunnen veel beter liplezen dan de doven en slechthorenden van mijn generatie.'

Vele doven komen nu nog terecht in het middelbaar beroepsonderwijs of in administratieve functies. Een universitaire studie of hogere beroepsopleiding is een uitzondering. Dat heeft alles te maken met gehoor en een minder gunstig verlopende taalontwikkeling. Fred is zo'n uitzondering, hij volgt de pabo in Zwolle. Hij is de eerste zwaar slechthorende op deze school. Dat was wennen: aan de grote klassen, de afwezigheid van gebaren en de andere cultuur. De grapjes zijn anders: taliger en ingewikkelder, legt hij uit. Omgekeerd hebben zijn klasgenoten ook moeten wennen. Er zit naast de docent een doventolk - door de verzekering vergoed -, die niet alleen de woorden van de leraar vertaalt maar ook die van medeleerlingen tijdens groepsgesprekken. Daarnaast kan Fred gebruik maken van solo-apparatuur. Via een apparaatje staat de leraar regelrecht in verbinding met Fred. Vooral als de leraar lange monologen houdt, is dat handiger dan een tolk. Elk, maar dan ook elk zuchtje komt helder over. Is Fred wel eens doelwit van vervelende grapjes? Vast wel, maar hij hoort ze niet. Schouderophalend: 'Wij maken ook grapjes over buitenlanders.' Vrienden heeft hij vooral in de dovenwereld. 'Marokkanen gaan ook liever met Marokkanen om; bij horenden moet je je altijd aanpassen.' Voortdurend liplezen is inspannend. Daarom houdt hij tijdens de pauze wel eens zijn mond. Maar hij is ook een individualist, stelt hij. Fred zal straks alleen op een dovenschool les kunnen geven. Het percentage dove leerkrachten was toen hij op school zat tien tegenover negentig horenden. Ideaal is vijftig procent vindt hij. 'Contact houden met de horende wereld is erg belangrijk.'

...

Ellen de Vries is freelance journalist.